

25. J. I. Kraszewski do Wł. Mickiewicza 12 III 1866 Rkp. BJ 13133 k. 28-29.

[Tłumaczenie:]

[k. 28r] Dziękuję Panu za szczegółowe informacje, które zechciał mi Pan przekazać odnośnie do „Revue”¹; interesuje mnie ona bardzo, albowiem mocno wierzę, iż wyświadczy nam wiele dobra, a jeśli zdoła zdobyć grono czytelników na tyle duże, by trwać i się rozwijać, istnieje szansa, że będzie wywierała bardzo duży wpływ.

Jeśli Pan pozwoli, chętnie przekażę Panu kilka pomysłów na ten temat. Czy nie należałoby (nie wspominając o tym ani słowem w artykule programowym) rozszerzyć niejawnym plan „Revue” i spróbować uczynić ją słowiańsko-polską? Już tylko tym sposobem krąg jej czytelników rozszerzyłby się bardzo: Rosja, Czechy, Morawy, Serbia etc., a dokładne informacje na temat tych krajów byłyby w Europie rozchwytywane. Brakuje nam podobnego organu prasowego. I tak pozostałoby dużo miejsca dla Polski, której interesy i zasady pozostają w zgodzie z dobrze rozumianymi interesami wszystkich Słowian. Czy despotyzmowi i bezlitosnemu radykalizmowi Rosji, która łączy krainy siłą, nie należałoby przeciwstawić sprawiedliwości dla wszystkich oraz wolności dla wszystkich jako naszego symbolu?

[k. 28v] Jeśli w większym lub mniejszym stopniu zgodzi się Pan na ten pomysł, spróbuję zapewnić Panu co miesiąc korespondencję z Sankt Petersburga lub artykuł o Rosji. Trudno będzie znaleźć korespondenta w Warszawie, ale otrzymuję stamtąd wieści niemal codziennie, mam wszystkie nowości wydawnicze, jestem w stanie dostarczać Panu artykuły lub listy o stanie Polski. Naturalnie, byłoby to szerzej omawiane niż w jakimkolwiek dzienniku.

Na ogół ukazuje się niewiele rzeczy zasługujących na przetłumaczenie, ale ich krótkie omówienie lub publikacja wycinków w zupełności wystarczą. Nie może Pan pominąć polskich gazet i czasopism ukazujących się w Warszawie, Lwowie, Krakowie, przynajmniej najważniejszych publikacji.

Jest to dzieło propagandowe i patriotyczne, tak więc jeśli chodzi o warunki materialne współpracy, będą one takie, na jakie może Pan sobie pozwolić.

[k. 29r] Jeśli o mnie chodzi, akceptuję to, co Pan zaproponuje. Potrzebny będzie Panu jeszcze dobry tłumacz z rosyjskiego, gdyż czasem bez wątpienia zamieści Pan tłumaczenie z tego języka. Rosyjskiemu panslawizmowi trzeba przeciwstawić słowo-polonizm.

¹ „Revue du Monde” – zob. list nr 21.

Mam niewydane pamiętniki Cieszkowskiego², które są w stylu *Soplicy*³ i które będzie można przetłumaczyć. Są one bardzo interesujące, ale odnośniki trzeba będzie sporządzić później.

Artykuł poświęcony pamiętnikom generała Sieversa (oryginalne samo w sobie, częściowe, ale inteligentne tłumaczenie ukazało się u Żupańskiego)⁴ – czas drugiego rozbioru. Podejrzewam, że są we Francji nieznane. Nadawałyby się do „Revue”.

Artykuł (być może) na temat dziennika podróży pewnego Anglika (Andrewsa?)⁵, napisanego po angielsku, na Litwie, w roku 1863.

Artykuł na temat podróży i pamiętników Polaków zesłanych na Syberię: pani Felińska⁶ (była w wielu miejscach), Ag[aton] Giller⁷, Piotrowski⁸, Gordon⁹ i inni.

Teatr polski. Fredro – młody Fredro¹⁰, Słowacki¹¹, Korzeniowski¹² etc. Teatr pod rosyjskim zaborem. Teatr małosyjski¹³.

[k. 29v] Poezja małosyjska. Szewczenko¹⁴ (Bronisław Zaleski¹⁵ może dostarczyć jego poematy). Małoszanie i Moskowici etc.

Jest mnóstwo rzeczy, które należałoby i które można by zrobić.

² Ludwik Cieszkowski, *Pamiętnik anegdotyczny z czasów Stanisława Augusta z rękopismu wydany przez J. I. Kraszewskiego*, J.K. Żupański, Poznań 1867.

³ *Pamiętki Soplicy* Henryka Rzewuskiego – zob. list nr 8.

⁴ *Drugi Rozbiór Polski z Pamiętników [Jana Jakuba] Sieversa*, J.K. Żupański, Poznań 1865, „Pamiętniki z XVIII wieku”, t. 5.

⁵ Najprawdopodobniej chodzi o książkę Fortescue L.M. Andersona, *Seven Months' Residence in Russian Poland in 1863*, Macmillan & Co., Londyn 1864.

⁶ Ewa Felińska, *Wspomnienia z podróży do Syberji, pobytu w Berezowie i w Saratowie*, J. Zawadzki, Wilno 1852-1853.

⁷ Agaton Giller, *Podróż więźnia etapami do Syberji w roku 1854*, F.A. Brockhaus, Lipsk 1866.

⁸ *Pamiętniki z pobytu na Syberji Rufina Piotrowskiego*, J.K. Żupański, Poznań 1860.

⁹ *Obrazki caryzmu: pamiętniki [Jakuba] Gordona*, F.A. Brockhaus, Lipsk 1863.

¹⁰ Aleksander Fredro (1793-1876) – najwybitniejszy polski komediopisarz.

¹¹ Juliusz Słowacki (1809-1849) – jeden z trzech największych polskich poetów romantycznych, obok Adama Mickiewicza i Zygmunta Krasińskiego.

¹² Józef Korzeniowski – zob. list nr 13.

¹³ Małosyjski, małosyjski – wg dzisiejszej nomenklatury: ukraiński.

¹⁴ Taras Szewczenko (1814-1861) – ukraiński poeta narodowy, poznał Bronisława Zaleskiego na zesłaniu w Oranienburgu w 1849 r. Mowa tu o poematach *Hajdamacy* (*Tarasa Szewczenko studium przez Leonarda Sowińskiego z dołączeniem przekładu Hajdamaków*, M. Gałkowski, Wilno 1861) i *Sen* – wydany we Lwowie w 1865 r.

¹⁵ Bronisław Zaleski – zob. list nr 7.

(Historia konstytucji trzeciego maja autorstwa Leona Wegnera¹⁶ mogłaby być opublikowana niemal w całości.) „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego”¹⁷. Może Pan to mieć przez Żupańskiego¹⁸.

Historia sejmów poznańskich Żychlińskiego (w druku) publikowana przez Ludwika Merzbacha¹⁹ – Poznań²⁰ (wycinki lub streszczenia).

Tego samego autora (opublikowana anonimowo) broszura po niemiecku: *Pruska polityka od stu lat*²¹. Bardzo interesująca i należałoby ją wydać w całości (1865, Drezno, L. Wolf²²).

Będę Pana informował na bieżąco o tym, co mogłoby się Panu przydać. Kiedy ukazuje się pierwszy numer? Pod jakim tytułem...? („Revue du Nord”? Być może lepiej unikać w tytule położenia zbyt dużego nacisku na jej polski charakter...? Poszerzyć plan zamiast nadmiernie go zacieśniać, i przedstawić go w dobrze pojętym interesie publikacji...)

Piszę do Wilda²³ i Orgelbranda²⁴ w sprawie książek, które mają Panu przesłać.

Szczerze Panu oddany,

P.S. Jeszcze nie dostałem Kilińskiego²⁵ i Chopina²⁶; przygotuję fragmenty, o które Pan prosi.

12 marca 1866

Drezno

¹⁶ *Dzieje dnia trzeciego i piątego maja 1791 zestawil Leon Wegner*, Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskie, Poznań 1865.

¹⁷ „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” ukazywały się od 1860 r., ich redaktorem był Leon Wegner (1823-1873), w latach 1857-1868 sekretarz generalny TPNP.

¹⁸ Jan Konstanty Żupański – zob. list nr 9.

¹⁹ Ludwik Merzbach (1820-1890) – wydawca, księgarz i drukarz działający w Poznaniu od 1850 r.

²⁰ *Historia Sejmów Wielkiego Księstwa Poznańskiego do r. 1847...* przez Ludwika Żychlińskiego, L. Merzbach, Poznań 1867.

²¹ *Preussische Politik der letzten hundert Jahre*, Dresden 1865.

²² Löser Wolf (ok. 1803-1869) – właściciel firmy L. Wolf's Buchhandlung und Antiquariat w Dreźnie.

²³ Orgelbrand – zob. list nr 9.

²⁴ Karol Wild – zob. list nr 18.

²⁵ *Pamiętniki Jana Kilińskiego* – zob. list nr 15.

²⁶ Frédéric Chopin, *Oeuvres complètes*, en 4 vol. – zob. list nr 18.